

Počiatky myšlianskeho prepošstva (1232 – 1262)

Daniel Boleš

<https://doi.org/10.54937/nhe.2023.12.2.28-42>

The beginnings of the Myšlány priory (1232 – 1262)

Abstract: *In the east of Slovakia, from the beginning of the 13th century, ecclesiastical institutions - monasteries, prepositories and parishes - began to increase in large numbers. One of them is the chancellery in Myšl, which was part of the Jäger diocese. It was not a monastery. Until now, its beginning is connected with the first written mention from 1289. Editions of documents and a lot of archival material create the possibility to explore medieval history more deeply. That's how it is in this case as well. Court files form a special group in medieval writings. When interpreting, I rely on Hungarian customary law and the decrees and church customs valid until then. The aim of the research is to clarify the circumstances of the formation of the Prepository. From this I then draw conclusions that relate to the time of creation itself, founders and patrons as well as the properties of the Prepository.*

Keywords: *Myšlian Prepository, Abovci, church institution, regional judges, court documents.*

Úvod

Jednou z titulárnych prepozitúr, ktoré sa nachádzajú na území Košickej arcidiecézy, je prepošstvo sv. Mikuláša v Myšli. Podľa doteraz prijímaných mienok sa prvá písomná zmienka kladie do roku 1288.¹ Existujú však listiny, ktoré vydali krajinskí sudcovia – *litterae adiudicatoriae*, na základe ktorých sa možno dozvedieť viac nielen o prepoštoch, ale i o dobe vzniku myšlianskej prepozitúry. V tomto príspevku sa chcem zaoberať iba po-

---

¹ VARSÍK, Branislav. *Osídlenie košickej kotliny*. I. Bratislava: Vyd. SAV 1964, s. 392; V prípade prepozitúry v Myšli ide o kolegiátnu kapitolu. – ŽAŽOVÁ, Henrieta. Z dejín premonštrátov na Slovensku. In *Jasovské premonštráti v premenách času*. Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie (ed. ŠTRBÁK, Ambróz), Košice: Viena, 2012, s. 26 – 28; Podľa inej mienky to bola 2. polovica 13. storočia. – SMOROŇ, Matúš. *Rod Aba I. – Uborská šľachta v období stredoveku III*. Prešov: Vyd. Michal Vaško, 2018, s. 35 – 36.

čiatkami prepozitúry na základe spracovania uvedených písomností. Príspevok som rozdelil do troch častí. V prvej venujem pozornosť dobe vzniku, v druhej sa zameriavam na patrónov, a tým i fundátorov prepozitúry a nakoniec v tretej rozsahom majetkov.

Doba založenia prepošstva okolo roku 1232

Je dnes ťažké s istotou určiť, kedy bolo prepošstvo v Myšli založené. Podľa zachovaných hodnoverných písomných svedectiev z doby panovania kráľa Belu IV. (1239 – 1270) možno klásť dobu založenia do času pred vpádom Tatarov.

Z obsahu súdneho rozhodnutia z roku 1262 je zrejmé, že myšliansky prepoš Aeneus žaloval šľachticov Antelaa a Herborda zo Spiša zo zabratia cudzieho majetku. Boli to bratia vtedy už nebohého spišského prepošta Mateja.² Súdu predsedal krajinský sudca Vavrínek (1261 – 1267). Spomínaný prepoš tvrdil, že majetok Šebastovce, ktorý v tom čase mali v rukách šľachtici zo Spiša, patril prepozitúre v Myšli. Antelaus a Herbord naopak prehlásili, že uvedený majetok im patrí, lebo im ho predali Abovci. Menovite to boli Peter, syn Kajula spolu so svojimi synmi, ako aj synovia jeho brata Juraja, Peter, *Enguruch* a Alexander. Tiež ako ďalším z predajcov bol uvedený Peter, syn Juraja. V listine je spomenutý *Chamuk*, ktorý bol Petrovým dedom. Šľachtici zo Spiša boli ochotní predložiť písomnosti, ktoré potvrdzovali ich vlastnícke práva na tento majetok. V nasledujúcom termíne súdneho konania ich aj skutočne sudcovi Vavrincovi predostreli. V jednej z týchto písomností, u ktorej nie je uvedený dátum vydania, sa uvádza, že sa v tom čase prepoš Matej s bratmi opýtali myšlianskeho prepošta Jána, „...na základe akého práva, vlastní prepozitúra uvedený majetok. On odpovedal, že polovica bola kúpená a polovicu jej daroval ded spomínaného Petra, Chamuk...“.³ Prepoš Aeneus sa však nemohol preukázať písomným dokumentom. Prítomní, už vymenovaní členovia z rodu Aba, potvrdili, že majetok Šebastovce patrí myšlianskej prepozitúre. Aj napriek tomu sudca Vavrínek majetok prisúdil bratom nebohého prepošta Mateja.

Chamuk z rodu Aba sa spomína v darovacej listine kráľa Bela IV. z roku 1248.⁴ Majetok daroval kráľ Belo jeho synovi, ktorý sa volal *Lukulmo*. Ako mohol *Chamuk* tento majetok darovať prepošstvu? V texte darovacej listiny je uvedená klauzula, že „... smrt'ou Radslava Slovena, zem Šebastovce, ktorá leží v komitáte Novograd a bola vo vlastníctve Radslava z titulu kúpy, bola nami plným právom nadobudnutá a môžeme ju darovať...“.⁵ Kráľ daroval v tomto prípade zem jednému z Abovcov, za vojenské zásluhy,⁶ „... ktorými si zaviazal (Lukulmo) našu milosť mnohonásobne voči sebe...“.⁷ *Lukulmo* musel plniť brannú povinnosť i naďalej ako ostatní služobníci uJVárskeho komitátu. Pribudla mu ešte jedna povinnosť. Mal slúžiť kráľovi i v záležitostiach, ktoré plnil samotný Radslav. Je preto namieste otázka, ak Radslav zem Šebastovce od niekoho kúpil, či mohol kráľ od neho žiadať, aby z titulu vlastníctva

² Štátny archív Levoča (ďalej ŠA), Súkromný archív Sp. kapituly, scr. 4, fasc.1, nr. 28.

³ ŠA Levoča, Súkromný archív Sp. kapituly, scr. 4, fasc.1, nr. 28.

⁴ VARSÍK, Branislav. *Osídlenie košickej kotliny*. I., s. 270.

⁵ Slovenský národný archív (ďalej len SNA), Bratislava, hodnoverné miesto Jasov, metales fasc. 7, nr. 21.

⁶ *Corpus iuris Hungarici seu decretum generale incliti regni Hungariae partiumque eidem adnexarum*. Tom. I., Tyrnaviae: Typis Academicis per Io.Horman 1696, s. 31.

⁷ „...advertentes obsequiorum suorum opera, quibus gratiam nostram sibi multipliciter obligavi...“ – SNA, HM Jasov, metales, fasc. 7, nr. 21.

tejto zeme plnil nejaké osobitné úlohy? Ak ju Radslav kúpil od kráľa, bolo by to tzv. *zmišané darovanie* - *donatio mixta*. Obdarovaný pri nadobudnutí majetku musel kráľovi vyplatiť aj istú čiastku peňazí.⁸ Tak to bolo v prípade majetku Kecerovský Lipovec, ktorý daroval kráľ Demeterovi z rodu Aba.⁹ Majetok Šebastovce však pozostával z dvoch častí. Severná časť, ktorá sa nachádzala v susedstve jedného z Abovcov, ktorý sa volá *Pousa*. Túto časť vlastnil spišský prepošťa Matej. Južná časť, ktorú vlastnil Radslav, neskôr dostal *Lukulmo*.¹⁰ Podľa citovanej listiny sudcu Vavrince, prepošťa Aeneus požadoval v roku 1262 tak severnú ako i južnú časť majetku Šebastovce. Kto vlastne bol majiteľom južnej časti – myšľiansky prepošťa či kráľ Belo IV.? Ak ju Radslav kúpil od niektorého zo šľachticov, ako ju mohli Abovci predat' prepoštovi Matejovi. Istým vodidlom by v tejto zamotanej veci mohla byť časť citovanej darovacej listiny z roku 1248, tzv. *arenga*. Táto časť listiny prezrádza motiváciu právneho konania zachyteného v texte listiny. Podľa nej kráľ dbal aj o to, aby „...*pri odmeňovaní verných kráľovských služobníkov...*“ sa zabránilo podvodnému konaniu tzv. *calumnia*, práve formou „...*písomného dokumentu...*“.¹¹ Takýto prípad kalumnie aj v tomto prípade nastal. Zdá sa, že Abovci predali Šebastovce najprv prepoštovi z Myšle a potom prepoštovi zo Spiša.¹² Vedel panovník o tejto veci? Kráľ Belo rok predtým, v roku 1247, prikázal sudcovi, ktorý sa volal *Privarthus*, aby riešil prípad jedného z Abovcov, ktorý požadoval od spišského Mateja majetok Idu. Tento majetok predal Peter, syn Juraja z rodu Aba.¹³

V roku 1243, „...*prvý rok po odchode Tatárov a v čase hladomoru...*“, Peter, syn Kajula, spolu so svojimi synmi i synmi svojho brata Juraja ako i *Pousa*, so svojim synom Matejom z rodu Aba, odpredali svoje majetky, a to Idu, Šebastovce a Hernádpetri¹⁴ prepoštovi Matejovi a spišskej kapitule za 250 hrivien čistého striebra.¹⁵ Po čase sa ukázalo, že tento kontrakt nebol zo strany predávajúcich myslený vážne. O štyri roky neskôr, teda v roku 1247, sa začal *Pousa* domáhať pôdy pri rieke Ida spolu s lesom, ktorá sa rozprestierala od tejto riečky na východ. Zažaloval spišského prepošťa, že tento majetok násilím zabral.¹⁶ Prepošťa sa bránil tým, že zem kúpil od Petra, syna Juraja. Celú spornú záležitosť dostal za úlohu riešiť z poverenia kráľa spomínaný *Priuarthus*. Peter, syn Juraja, potvrdil, že zem od riečky Idy spolu s lesom prepoštovi predal. Po porade s ostatnými šľachticmi a zvlášť s členmi z rodu Aba na čele s Demeterom rozhodol, aby Peter, syn Kajula, odprisahal, že zem Ida bola vo vlastníctve Petra, syna Juraja a *Pousa* mal spolu s jediným synom Matejom odprisahať, že táto zem mu stále patrila a patrí. Po zložení prísahy sudca prisúdil zem

⁸ WERBÓCZI, Stephanus. *Opus tripartitum*, Pars. I, titulus 13. In *Corpus iuris Hungarici seu decretum generale inclity regni Hungariae partiumque eidem adnexarum*. Tom. I., Tyrnaviae: Typis Academicis per Io. Horman 1696, s. 15.

⁹ WENZEL, Gusztáv. *Árpádkori új okmánytár. Codex diplomaticus Arpadianus continuatus*. I. 1001 – 1235. Pest: Eggenberger Ferd etc. 1860, nr. 151, s. 256 – 257.

¹⁰ VARSÍK, Branislav. *Osidlenie košickej kotliny*. I., s. 270 – 271.

¹¹ „...*ut affluentia gratiae nostrae ad omnes de iure nobis fideliter famulantes liberaliter procedatur pietas suadet et debitum postulat rationis, ut non solum devotioni servitorum nostrorum occurramus in condigna vicissitudine praemiorum verum etiam donationes, quas facimus, ut via calumniae praecludatur scripturarum testimonio confirmemus...*“ – SNA, HM Jasov, metales, fasc. 7, nr. 21.

¹² HUSZTY, Stephanus. *Iurisprudentiae practicae libri tres*. Tyrnaviae: Typis Colleg. Soc. Iesu 1764, s. 214.

¹³ ŠA Levoča, Súkromný archív Sp. kapituly, scr. 4, fasc.1, nr. 29.

¹⁴ VARSÍK, Branislav. *Osidlenie košickej kotliny*. I., s. 359.

¹⁵ ŠA Levoča, Súkromný archív Sp. kapituly, scr. 4, fasc.1, nr. 1.

¹⁶ ŠA Levoča, Súkromný archív Sp. kapituly, scr. 4, fasc.1, nr. 11.

spišskému prepoštovi.¹⁷ Ďalší spor vo veci vlastníctva odpredaných majetkov Idy, Šebastoviec a Hernádpetri podnietil komes Michal „...*brat Edemyn...*“ v roku 1254, kedy obžaloval prepošta zo Spiša, že z majetku Hernádpetri, ktorý má v rukách, mu právom patrí polovica. Prepošt Matej vtedy kráľovi, ktorý osobitne predsedal súdu, riekol, že „...*uvedené majetky vlastnil v dobrej vôli a v súlade s právom. Získal ich kúpou a tiež povedal, že o tom má privilegium...*“.¹⁸ Kráľ mal preto hneď v úmysle predvolať predajcov cez prepošta, ale prepošt mu tiež povedal, že „...*nevýhodnosť odpredaja bola zapríčinená zlomyseľnosťou predajcov a že z ich vôle a na ich podnet, ako i s podporou príbuzných, sa menovaný Michal domáha týchto majetkov...*“.¹⁹ Na to kráľ Belo požiadal prepošta o predloženie listín s vlastníckym právom na sporné majetky, a potom na základe istého výnosu, ktorý mal silu zákona, mu tieto majetky prisúdil. Obsahom výnosu bolo, že majetky, ktoré ktokoľvek odpredal počas hladomoru po odchode Tatarov, nemožno požadovať späť, keď boli riadne vyplatené.²⁰

Neskôr poveril kráľ Belo Filipa, záhrebského biskupa (1248 – 1262), Rolanda palatína (1248 – 1261) a bratislavského kómesa (1252 – 1260) ako i Henricha krajinského sudcu (1254 – 1261) a šomodského kómesa (1247 – 1263), aby riešili spor myšlianskeho prepošta Jána, ktorý požadoval majetok Šebastovce od prepošta Mateja a jeho bratov. Keďže listina, v ktorej sa celá záležitosť opisuje, nie je datovaná, podľa úradnej doby menovaných sa mohla odohrať v rozmedzí rokov 1254 – 1258. Prepošt Ján vypovedal, že polovica majetku patrila prepošstvu z titulu kúpy a polovicu daroval *Chamuk*.²¹ Keďže delegovaní sudcovia prisúdili Šebastovce prepoštovi Matejovi a jeho bratom, preto predpokladám, že sa vyšetrovanie udialo ešte pred rokom 1259, kedy prepošt Matej žil. V roku 1259 sa už ako spišský prepošt spomína Ján.²² Keďže Henrich prijal úrad krajinského sudcu v roku 1254 predpokladám, že listina poverených sudcov vznikla v rokoch 1254 – 1258. Na základe uvedených skutočností sa možno domnievať, že prepošstvo v Myšli bolo založené pred rokom 1243, kedy sa udial odpredaj majetkov Idy, Šebastoviec a majetku Hernádpetri Abovcami. Keďže myšliansky prepošt sa dožadoval vrátenia majetkov v Šebastovciach, tak ich musel vlastniť pred týmto rokom.

Existuje však ešte jedna listina Ondreja II. z roku 1232,²³ v ktorej sa spomína prepošt *Dunsla*. V uvedenom roku kráľ potvrdil odpredaj majetku Belža Abovcami istému Andrejovi, synovi Kuna. Tiež daroval Andrejovi pozemky z uvedeného majetku i z majetkov *Kaentiv* a Bočiar v rozsahu dvoch popluží. Podľa mienky historikov by mala byť

¹⁷ „... *super silvam vero sitam iuxta Idam... Pousa cum filio suo unico praestare iuramentum, quod sua fuerit semper...*“ – ŠA Levoča, Súkromný archív Sp. kapituly, scr. 4, fasc.1, nr. 11.

¹⁸ ŠA Levoča, Súkromný archív Sp. kapituly, scr. 4, fasc.1, nr. 8.

¹⁹ „...*venditionis refricatio ex malitia procederet venditorum ...*“ – ŠA Levoča, Súkromný archív Sp. kapituly, scr. 4, fasc.1, nr. 8.

²⁰ ŠA Levoča, Súkromný archív Sp. kapituly, scr. 4, fasc.1, nr. 8.

²¹ ŠA Levoča, Súkromný archív Sp. kapituly, scr. 4, fasc.1, nr. 28.

²² WAGNER, Carolus. *Analecta Scepusii sacrii et profani*. Pars III. Viennae, 1778, s. 8.

²³ Magyarország levéltár diplomatikai levéltár (ďalej MNL DI) 184. Listina sa zachovala iba v tomto jedinom prepise jasovského konventu z 23. mája 1384, pritom sa originál z roku 1232 nezachoval. Neskôr ten istý konvent prepísal listinu transumptu 31. februára 1393. – SZENTPÉTERY, Imre. *Az Árpád-házi királyok okleveleinek kritikái jegyzéke. Regesta regum stirpis Arpadianae critico diplomatica*. I. kötet 2 füzet., Budapest: A Magyar Tudományos Akadémia, 1927, nr. 499, s. 158; WENZEL, Gusztáv. *Árpádkori új okmánytár. Codex diplomaticus Arpadianus continuatus*. VI. 890 – 1235. Pest: Eggenberger Ferd etc. 1867, nr. 319, s. 501 – 502; MELCZER, István. *Okmányok a kellemesi Melczer-család levéltárából*. Budapest: Horny. Viktor nyomd, 1890, s. 2.

listina falzom z 2. polovice 14. storočia.²⁴ Editor listinára s textovou kritikou Szentpétery uvádza, že predmetná listina je falzum, pričom sa odvoláva na autorov Káracsonyiho a Paulera. Tvrdí, že obsah listiny poukazuje na falšovanie.²⁵ Autor Karácsoni vyjadril svoj odborný názor vo veci pravosti predmetnej listiny Ondreja II., podľa ktorého by nepravosť naznačoval udaný menoslov hodnostárov v epilógu listiny. V porovnaní s inými listinami z tohto roku sa nedá zjednotiť s menoslovom najvyšších hodnostárov krajiny. Podľa neho je to fikcia samotnej udalosti.²⁶ Ďalším dôvodom falšovania by mal byť uvedený rok panovania kráľa. Autor sa zmieňuje o probléme počítania rokov panovania kráľa Ondreja II., nakoľko sú dve mienky o dátume úmrtia kráľa Imricha, jeho predchodcu.²⁷ Pre našu tému postačí uviesť, že v listine z roku 1232 je údaj „...v 30. roku panovania...“,²⁸ kým roky kráľ Ondrej počítal od roku 1204, a tak by malo byť uvedené, že v 29. roku.²⁹ Pri pozornom skúmaní zoznamu hodnostárov je však isté, že všetci, tak preláti ako i veľmoži, v roku 1232 určite žili. Na prvom mieste ostrihomský arcibiskup Róbert (1224 – 1238)³⁰ a hneď za ním kaločský arcibiskup *Ugrinus* (1221 – 1238), ktorý bol súčasne i kancelárom.³¹ Potom sa spomínajú preláti v tomto poradí: Klétus, jágerský (1225 – 1242),³² Štefan, záhrebský (1227 – 1247)³³ a Bartolomej, vesprémsky biskup (1227 – 1239).³⁴ Hneď za prelátmi začína menoslov veľmožov palatínom Mojžišom (?)- *Mojis*. Za ním je uvedený Dionýz, taverník, potom Ladislav, krajinský sudca, Peter, uJVársky komes, Edo, bratislavský komes a Mikuláš syn *Buruch*, sudca kúrie kráľovnej.³⁵ Je isté, že v roku 1232 bol palatínom Dionýz, a to až do novembra 1232, o čom svedčí ním vydaný list.³⁶ *Mojis* bol palatínom v roku 1231, ako to dosvedčuje pápežská listina z mája 1231 a Dionýz bol taverníkom.³⁷ Ladislav sa spomína v roku 1230 ako dvorný kómes.³⁸ O uJVárskom kómesovi Petrovi vieme, že bol bratom Marcela a pôsobil v tomto úrade v rokoch 1230 – 1233.³⁹

²⁴ VARSÍK, Branislav. *Osídlenie košickej kotliny*. I., s. 321.

²⁵ SZENTPÉTERY, Imre. *Az Árpád-házi királyok okleveleinek kritikai jegyzéke*, nr. 499, s. 158.

²⁶ „...E levél kobilmány; a benne előforduló tisztviselői kar a valódiaval összeegyeztethetetlen...“ – KARÁCSONI, János. *Az aranybulla keletkezése és első sorsa*. Budapest: A Magyar Tudományos Akadémia. 1899, nr. 11 – 12, s. 425 – 426; KARÁCSONI, János. *A hamis, hibaskeltű és keltezetlen oklevelek jegyzéke. 1400-ig*. Budapest: A Flór alapítványból kiadja A Magyar Tudományos Akadémia. 1902, s. 15. Tu sa iba autor odvoláva.

²⁷ KARÁCSONI, János. *Az aranybulla keletkezése*, s. 427 – 428.

²⁸ MNL DI 184.

²⁹ KARÁCSONI, János. *Az aranybulla keletkezése*, s. 427 – 428.

³⁰ SCHMITT, Nicolaus. *Archiepiscopi Strigonienses compendio dati*. Pars I. Tyrnaviae: Typis academicis S. I. 1758, s. 105 – 114.

³¹ HORVÁTH, Michael. *Natales archiepiscopatus, metropolitanae Colociensis et Batsiensis ecclesiarum canonice unitarum etc*. Budae: Typis Veroniceae Nottensteinin viduae, 1746, s. 46 – 50.

³² SCHMITT, Nicolaus. *Episcopi Agrienses fide diplomati concinnati*. Tom. I., Tyrnaviae: Typis Collegii Academici S.I., 1768, s. 133 – 158.

³³ KERCHELICH DE CORBAVIA, Balthasar Adam. *Historiarum ecclesiae Zagrabienensis partis primae*. Tom. I., Zagrabiae: Typis Rainerianis etc., s. 82 – 84.

³⁴ RÓKA, Ioannes. *Vitae Vesprimiensium praesulum*. Posonii: Typis F. A. Patzko, 1779, s. 132 – 134.

³⁵ „... Moyses palatino comite existente, Dyonisio magistro tavernicorum, Ladislauo indice aulae regis existente, Petro comite Noni Castris, Edo comite Possoniensi, Nicolauo filio Buruch indice curiae reginae existente...“ – MNL DI 184.

³⁶ MNL DF 259 710.

³⁷ THEINER, Augustinus. *Vetera monumenta historica Hungariam sacram illustrantia*. I., Romae: Typis Vatican. 1859, nr. 171, s. 97.

³⁸ SZENTPÉTERY, Imre. *Az Árpád-házi királyok okleveleinek kritikai jegyzéke. Regesta regum stirpis Arpadianae critico diplomatica*. I. kötet 1 füzet., Budapest: A Magyar Tudományos Akadémia, 1923, nr. 461, 462, s. 149.

³⁹ VARSÍK, Branislav. *Osídlenie košickej kotliny*. I., s. 130.

Nezvyčajný menoslov poukazuje na nezvyčajné okolnosti, ktoré sa v roku 1232 odohrali. Ostrihomský arcibiskup vydal interdikt na celé Uhorsko a palatína Dionýza spolu so Samuelom, bývalým taverníkom, exkomunikoval. Podobne podliehal trestu i Mikuláš taverník a dostal od arcibiskupa termín na nápravu do Veľkej Noci. Zrejme sa asi i v jeho prípade nič nezmenilo, keď sa taverníkom stal Dionýz.⁴⁰ Pauler sa odvoláva pri opise týchto udalostí práve na listinu z roku 1232, ktorej dátum posúva, kvôli zmenám na kráľovskom dvore a pre exkomunikáciu dvoranov, na koniec roka.⁴¹ Listina z roku 1232 sa nám zachovala v treťom odpise. Iba samotný menoslov, ktorý nezapadá nejako do obsadenosti funkcií na kráľovskom dvore, neznamená, že v tomto prípade je listina falšovaná. Z tohto pohľadu môžeme brať menoslov svetských hodnostárov ako údaj pre pochopenie vtedajších pomerov. Tie boli výnimočné a spôsobili ich nám už sčasti známe i neznáme okolnosti.

V listine sa s Petrom, synom Kajula uvádza aj *Caminus* a zrejme sa jedná o *Chamuk* – Čamuka.⁴² Prepošť *Dunsla* – Domezlo (?) bol asi vtedajší myšlianský prepošť. Nasvedčujú tomu majetkové pomery, o ktorých sa zmienim v kapitole o majetkoch prepošťstva. Svedectvá z čias panovania kráľa Belu IV. a svedectvo listiny z roku 1232, by nasvedčovali tomu, že prepošťstvo bolo založené niekedy okolo roku 1232.

Fundátori a patróni prepozitúry v Myšli

O patrónoch prepozitúry v Myšli je hodnoverné svedectvo zo šetrenia krajinského sudcu Vavrince z roku 1262.⁴³ V tom čase, kedy bol myšlianskym prepoštom Aeneus,⁴⁴ boli patrónmi „...*Peter syn Juraja spolu so svojimi bratmi Alexandrom a Egereb...*“ a Peter syn „...*Kajula a jeho synovia...*“.⁴⁵ V listine sudcu Vavrince sa výslovne Peter, syn Juraja vyjadril, „...*že zem Šebastovce predali prepošťovi Matejovi a jeho bratom, od ktorých Aeneus požadoval zem bez súhlasu...*“⁴⁶ Petra a ostatných predajcov. Z toho jasne vidno, že medzi Aeneom a spomínanými Abovcami bol prinajmenšom vzťah spoluvlastníctva majetku. To aj potvrdzuje listina kráľom Belom určených sudcov Filipa, záhrebského biskupa a ďalších menovaných, o ktorej možno predpokladať, že vznikla v rokoch 1254 – 1258. Totiž podľa rozhodnutia sudcov mali patróni vydeliť myšlianskemu prepošťovi zo „...*svojej dedičnej zeme, ktorú vlastnili spoločne s prepozitúrou z Myšle...*“ takú časť, ktorá by sa rovnala majetku Šebastovce.⁴⁷ Zároveň však,

⁴⁰ THEINER, Augustinus. *Vetera monumenta historica Hungariam sacram illustrantia*. I., Romae: Typis Vatican. 1859, nr. 187, s. 109.

⁴¹ „...*Egy okmány az é gyanítatlaná mintha 1232 vége felé ísmét Majs lett volna nádor, Dénes tárnokmester...*“ – PAULER, Gyula. *A magyar nemzet története az Árpádbázi lírályok alatt*. 2.kötet. Budapest: Az Athenaeum Irod. és Nyomd.Társ. Kiadása, 1899, s. 507.

⁴² VARSÍK, Branislav. *Osídlenie košickej kotliny*. I., s. 270.

⁴³ ŠA Levoča, Súkromný archív Sp. kapituly, scr. 4, fasc.1, nr. 28.

⁴⁴ „...*Aeneus prepositus myslensis...*“ – ŠA Levoča, Súkromný archív Sp. kapituly, scr. 4, fasc.1, nr. 20.

⁴⁵ ŠA Levoča, Súkromný archív Sp. kapituly, scr. 4, fasc.1, nr. 20.

⁴⁶ „...*dictam terram Scebes ipsi Matheo preposito et fratribus suis vendidissent nec idem Aeneus prepositus de eorum consensu requireret ab eisdem...*“ – ŠA Levoča, Súkromný archív Sp. kapituly, scr. 4, fasc.1, nr. 20.

⁴⁷ „...*de terra sua, quam communiter possedissent cum ecclesia de Myšle...*“ – ŠA Levoča, Súkromný archív Sp. kapituly, scr. 4, fasc. 1, nr. 28.

keď vtedajší myšliansky prepošťa Ján povedal, že „...nemá...“ na preukázanie vlastníctva majetku Šebastovce nijaký dokument, tak samotní „...predajcovia a patróni uvedenej prepozitúry riekli, že spomínaná zem patrila prepozitúre...“.⁴⁸

Z týchto údajov prinajmenšom vyplýva, že Peter syn Kajula a jeho synovia i synovia jeho brata Juraja boli v čase prepošťa Aenea nielen spoluvlastníci myšlianskej prepozitúry ale i jej patróni. Spomedzi synov Petra, syna Kajula sa menovite spomína Mikuláš.⁴⁹ O synoch jeho brata Juraja vieme, že boli traja, Peter, *Egeruh* – *Ethuruh*⁵⁰ a Alexander. Pri spore myšlianskeho prepošťa s prepoštom zo Spiša vystupuje ešte Peter syn Juraja, ktorého otec sa volal Čamuk. Uvádza sa medzi predajcami majetku Šebastovce, ktorý prepošťa Ján požadoval od spišského prepošťa Mateja niekedy v rokoch 1254 – 1258.⁵¹ Prepošťa Ján tvrdil, že „...polovicu majetku vlastní z titulu kúpy a druhú polovicu daroval prepozitúre Chamuk, Petrov dedo...“.⁵² Treba tu upozorniť na jeden problém, a tým je zhoda mien. Máme tu dvoch Petrov, ktorí boli synmi Juraja, ale pochádzali z dvoch rôznych vetví rodu Abovcov a žili v tej istej dobe. Prvého som spomínal, bol to Peter, syn Juraja, spolu so svojim dvoma bratmi, ktorí sa volali Ethuruh a Alexander. Druhý je spomínaný Peter, syn Juraja, ktorého dedo Čamuk daroval prepozitúre polovicu Šebastoviec. V neposlednom rade treba spomenúť *Pousa*, ktorý bol bratom *Chempordy*, ale ten nebol jeden z predajcov zeme Šebastovce z roku 1243.⁵³

Nakoľko u Abovcov treba počítať s viacerými vetvami, ako to uviedol i Karácsonyi,⁵⁴ preto je dobré sledovať najstarších uvádzaných členov a podľa možnosti nájsť rodové línie s ich vnukmi. Dôvod je ten, že v prípade vymretia vetvy, majetok prechádzal na členov najbližšej bočnej vetvy, bratrancov 2. stupňa a prinajmenšom do 120 rokov od smrti posledného člena vymretej vetvy.⁵⁵

Ako najstarších spomedzi menovaných šľachticov z rodu Aba v prípade prepozitúry v Myšli listiny udávajú Kajula a Čamuka. Kajulovi vnuci Peter, Ethuruh⁵⁶ a Alexander sú podľa Karácsonyho ako aj Varsíka príslušníci tarjanskej vetvy.⁵⁷ Wertner Mór sa zmienil o Petrovi a jeho bratoch v tom zmysle, že ich nemožno zaradiť do niektorej zo známych vetiev Abovcov.⁵⁸ Podľa mienky historika Smoroňa by bola dcéra Ethuruha vydatá za Petra, syna Jakula, čím by Peter vyženil časť majetku Svinice a majetky Bidovce

⁴⁸ ŠA Levoča, Súkromný archív Sp. kapituly, scr. 4, fasc.1, nr. 28.

⁴⁹ ŠA Levoča, Súkromný archív Sp. kapituly, scr. 4, fasc.1, nr. 28.

⁵⁰ ŠIMORONĽ, Matúš. *Rod Aba I. – šľachtici z Drienova*. Prešov: Vyd. Michal Vaško, 2018, s. 16.

⁵¹ ŠA Levoča, Súkromný archív Sp. kapituly, scr. 4, fasc.1, nr. 28

⁵² „...medietatem titulo emptionis aliam vero medietatem Chamuk avus Petri dictae ecclesiae contulerat...“ – ŠA Levoča, Súkromný archív Sp. kapituly, scr. 4, fasc.1, nr. 29.

⁵³ „...venditores ipsius statuissent ...Nicolaum filium Petri, filii Koyl, qui pre se et pro patre et fratre suis Georgio et Posa fratre Chempordy, qui pro aliis filiis Petri...“ – ŠA Levoča, Súkromný archív Sp. kapituly, scr. 4, fasc.1, nr. 28.

⁵⁴ Citovaný autor rozlišuje 27 vetiev z rodu Aba v období 13. – 14. storočia. – KARÁCSONI, János. *A magyar nemzetségek a XIV. század közepéig*. I. kötet. Budapest: A Magyar Tudományos Akadémia, 1900, s. 3 – 18.

⁵⁵ WERBŐCZI, Stephanus. *Opus tripartitum*, Pars. I, titulus 47, s. 31 – 32.

⁵⁶ WERBŐCZI, Stephanus. *Opus tripartitum*, Pars. I, titulus 47, s. 31 – 32.

⁵⁷ KARÁCSONI, János. *A magyar nemzetségek*, I., s. 18; VARSÍK, Branislav. *Osidlenie košickej kotliny*. III., s. 49.

⁵⁸ Autor rozoznáva 16 vetiev rodu Aba. – MÓR, Wertner. *A magyar nemzetségek a XIV. század közepéig*. I. kötet. Temesvár: A Csanád egyházmegye, könyvs., 1891, s. 32 – 40.

a Čakanovce.⁵⁹ Podľa listiny sudcov určených kráľom Belom IV. vydanéj niekedy v rokoch 1254 – 1258 sa medzi predajcami majetku Šebastovce spomína Mikuláš, syn Petra, ktorý bol synom Kajula.⁶⁰ Vnuci *Pousa*, Ján a Dominik z Bašky sa spomínajú v roku 1317 tiež ako „...*šľachtici z rodu Aba...*“.⁶¹ Tí však v tomto prípade zohrávajú úlohu iba majiteľov susedných majetkov Idy. Možno predpokladať, že myšlianska prepozitúra bola založená pred rokom 1243, kedy Abovci odpredali majetok Šebastovce, ktorý bol majetkom prepozitúry a jej založenie možno predpokladať okolo roku 1232. Z toho možno usudzovať, že prepozitúru založili Čamuk a Kajul z rodu Aba. Autor Varsík je toho názoru, že prepošstvo v Myšli založili Abovci z drienovskej vetvy.⁶² Autor vychádzal z faktu, že myšlianska prepozitúra sa prvýkrát spomína v roku 1288 a jej prepošt Michal bol z drienovskej vetvy. Drienov sa však spomína už v listine sudcov poverených kráľom Belom v rokoch 1254 – 1258 ako majetok Petra syna Kajula a patrilo spolu s Boliarovom a Budimírom do vlastníctva potomkov Kajula.⁶³ Aj táto vetva mala zásluhu na založení prepozitúry, hoci Čamuk daroval pôdu prepozitúre, a tým prispel k jej založeniu. Jeho vnuk Peter, ktorého možno pokladať za zakladateľa drienovskej vetvy, predal majetok Idy prepoštovi Matejovi a jeho bratom v roku 1243. Takže obe vetvy – tak Čamuka ako i Kajula – treba chápať ako patrónov prepozitúry. Najprv, čo sa týka vetvy Čamuka, pramene udávajú meno Petra, syna Juraja.

Podľa uhorského zvykového práva mohol majetný človek urobiť scudzovanie majetku iba po dovŕšení veku 24 rokov.⁶⁴ Z toho prinajmenšom vyplýva, že Peter, syn Juraja, sa narodil okolo roku 1219. Ak berieme do úvahy deľbu majetkov z 8. septembra 1280, kedy si jeho synovia podelili majetky; tak Peter zrejme umrel okolo 60-ty. Treba tiež rátať s tým, že všetci jeho synovia museli v čase deľby dovŕšiť vek 24 rokov, aj najmladší. V tomto prípade to bol Michal, neskorší myšliansky prepošt.⁶⁵ Takže sa mohol narodiť okolo roku 1256. Tiež vieme o ďalšom spomedzi synov Petra, Tomášovi, že prijal úrad prepošta v Železnohrade (Vasvár), ale nedovŕšil vek 25 rokov.⁶⁶ Tomáš prevzal úrad po prepoštovi Bonaventúrovi v roku 1274.⁶⁷ Keďže podľa cirkevných zákonov mohol klerik prijať benefícium okrem farského benefícia po dovŕšení 20 rokov, potom by sa dátum narodenia Tomáša pohyboval pred rokom 1254. Po vymenovaní varaždínskeho biskupa Vladimíra za ostrihomského arcibiskupa v júni 1279,⁶⁸ bol Tomáš zvolený kapitulou ako

⁵⁹ Autor nemal o tejto skutočnosti žiadny písomný záznam, iba to predpokladal na základe vývoja majetko-právnych vzťahov. – SMORŇ, Matúš. *Rod Aba I. – Uhorská šľachta v období stredoveku III.*, s. 16.

⁶⁰ ŠA Levoča, Súkromný archív Sp. kapituly, scr. 4, fasc. 1, nr. 28.

⁶¹ „...*Dominico et Ioanne filiis Mathiae filii Pousa nobilibus de genere Aba...*“ – MNL DF 269079.

⁶² VARSÍK, Branislav. *Osidlenie košickej kotlíny*. I., s. 124.

⁶³ ŠA Levoča, Súkromný archív Sp. kapituly, scr. 4, fasc. 1, nr. 28.

⁶⁴ WERBŐCZI, Stephanus. *Opus tripartitum*, Pars. I, titulus 111, s. 57 – 58.

⁶⁵ MNL DI 1068.

⁶⁶ THEINER, Augustinus. *Vetera monumenta historica Hungariam sacram illustrantia*. I., Romae: Typis Vatican. 1859, nr. 568, s. 350.

⁶⁷ V roku 1274 bola začas prepozitúra vakantná. – MNL DI 253111. Predchodca Tomáša Bonaventúra sa spomína ešte za rok 1274. – MNL DI 885. Tomáš sa spomína ako prepošt v roku 1275, – MNL DI 40533. V listinách sa uvádza až do roku 1279, ale zároveň v tom istom roku je prepozitúra vakantná. – MNL DI 101739, 58007.

⁶⁸ THEINER, Augustinus. *Vetera monumenta historica Hungariam sacram illustrantia*. I., Romae: Typis Vatican. 1859, nr. 553, s. 337 – 338.

jeho nástupca.⁶⁹ Nájdeme ho však až v menoslove prelátov v listine kráľa Ladislava IV. z 19. júla 1280.⁷⁰ Aby mohol byť Tomáš zvolený za biskupa, musel dovŕšiť 30. rok života,⁷¹ takže sa narodil už v roku 1250.⁷² Nakoniec Tomáš nebol vysvätený na biskupa, lebo v lete, v roku 1280, zomrel.⁷³ Podľa listiny o deľbe majetkov Petra z Drienova, ktorá sa udiala 8. septembra 1280, boli menovite synovia uvedení v tomto poradí: Juraj, Mikuláš, Tomáš, Ján a Michal.⁷⁴ Spravidla toto poradie zohľadňovalo vek. Tak Juraj a Mikuláš sa narodili pred rokom 1250. Petrov otec Juraj, podľa všetkého, umrel pred rokom 1243, nakoľko jeho syn predal zdedený majetok. Keďže v listine z rokov 1254 – 1258 sa nespomína nijaký súrodenec Petra, iba jeho synovia, ktorých zastupoval *Pousa*, znamená to, že Peter buď vôbec nemal brata, alebo ak mal, tak zomrel. Tiež v tom čase mal Tomáš 4 až 8 rokov. Juraj a Mikuláš boli starší, ale v listine sa ani jeden menovite nespomína.

Podľa zvykového práva sa v stredoveku zákonný vek pre uzavretie manželstvo počítal od 14 rokov pre chlapca a 12 pre dievča.⁷⁵ Keďže však v Uhorsku rozhodovať o majetku – mobiliári – mohli chlapci až po dovŕšení 18. roku života, predpokladám, že sa to odrazilo i na dobe uzatvárania manželstva.⁷⁶ Podľa toho by sa Juraj, otec Petra, narodil okolo roku 1200 a Čamuk okolo roku 1180. Potom by bol Čamuk v čase spoluzakladania prepozitúry asi 50-ročný. Sú to dohady, ale ak bol majetok Šebastovce po vpáde Tatárov predaný, ťažko predpokladať, žeby to bolo počas života Čamuka. Jeho syn Lukulmo, keď majetok získal v roku 1248 späť, zrejme ho dal myšľianskemu prepoštovi. Ak predpokladáme, že Peter, syn Juraja by sa ženil v roku 1237, tak Juraj by sa narodil – ak bol najstarší – okolo roku 1238 a Mikuláš do roku 1249.

Tak, ako v listine 1254 – 58 a v listine 1262, sa nachádzala zhoda mien Petra, syna Juraja, tak je to i v listinách do roku 1280. Spomína sa Peter, ktorý sa narodil okolo roku 1219 a Peter, ktorý bol jeho vnukom a synom Juraja z Drienova. Juraj mal troch synov, ktorí sa volali Ivanka, Peter a Ján.⁷⁷ Pri predpoklade, žeby sa Juraj oženil ako 18-ročný, potom by sa dátum narodenia u najstaršieho pohyboval okolo roku 1257. Bol ním podľa všetkého Ivanka, ktorý zomrel v boji s Tatármi, ktorí napadli Uhorsko druhý raz v roku 1285.⁷⁸ Peter sa spomína v darovacej listine z roku 1288 v tom zmysle, že už „...od chlapčenských čias...“ stál v službách kráľa Ladislava (1272 – 1290).⁷⁹ V čase nastúpenia kráľa Ladislava IV. na trón, ak rátame rok narodenia 1258, mohol mať 14 rokov. Mohol teda

⁶⁹ THEINER, Augustinus. *Vetera monumenta historica Hungariam sacram illustrantia*. I., Romae: Typis Vatican. 1859, nr. 568, s. 350.

⁷⁰ „...Petro Wesprimiensi, Thoma Vacienti episcopis et Thoma electo Waradiensi ecclesias Dei feliciter gubernantibus...“. – MNL DF 219421.

⁷¹ *Decretalium Collectiones – decretales Gregorii p-IX., liber VI decretalium Bonifacii p. VIII., Clementis p.V. Constitutiones, Extravagantes tum viginti Joannis p.XXII tum communes* (RICHTER, Aemilius Ludovicus – FRIDBERG, Aemilius ed.) Lipsiae: Bernhard Tauchnitz, 1881, s. 61.

⁷² Tomáš bol obžalovaný u pápeža, že bol zvolený do úradu prepošta, ale nemal kanonický vek. Po vyšetrovaní, ktoré nariadil pápež Martin IV. sa ukázalo, že kánon XIV. Lyonského koncilu z roku 1274 určil kánonicky vek 25 rokov pre kňaza, ktorý bol zvolený za farára. – *Decretalium Collectiones*, s. 954.

⁷³ „...post mortem predicti magistri Thomae...“. – MNL DI 1068.

⁷⁴ MNL DI 1068.

⁷⁵ WERBŐCZI, Stephanus. *Opus tripartitum*, Pars. I, titulus 111, s. 57 – 58.

⁷⁶ WERBŐCZI, Stephanus. *Opus tripartitum*, Pars. I, titulus 111, s. 57 – 58.

⁷⁷ MNL DI 1229.

⁷⁸ WAGNER, Carolus. *Analecta Scepusii sacri et profani*. Pars II. Viennae, 1774, s. 9, 71.

⁷⁹ FEJER, Georgius. *Codex diplomaticus Hungariae ecclesiasticus ac civilis*. Tom. V., Vol. 3., Budae: Typ. Regiae Univ. Unga., 1830, s. 399.

vykonávať službu pážat'a. Takisto sa zúčastnil bitky na Moravskom poli 26. augusta 1278.⁸⁰ Nakoniec, Ján sa spomína v listine kráľa Ladislava IV. z roku 1283, ako člen kráľovského dvora, ale ešte ako – *iuvenis* (mladík).⁸¹ Z týchto údajov vyplýva, že obaja bratia, tak Peter ako i Ján, boli pážatami na dvore kráľa Ladislava IV. Podľa cirkevných zákonov sa úrad nedával mladšiemu ako 14-ročnému, hoci tento vek sa počítal za zákonný.⁸² V tomto veku mohli deti majetných ľudí určiť právnych zástupcov. V 16. roku života už mohli pred členmi hodnoverných miest robiť právne úkony (*fassio*) v otázkach záložného práva i zadĺženia majetku a v 18. roku života z titulu klenódia a hnuteľného majetku.⁸³ Aj keď isté právne úkony mohli robiť mladiství uhorskej šľachty, ale zdá sa, že prevziať na seba úlohu zástupcu kráľa v úlohe *homo regii* mohol až po dosiahnutí 24. roka života. V tomto prípade by sa predpokladaný rok narodenia u Jána 1259 s rokom poverenia 1283 aj zhodoval s požiadavkami zákona.

V prípade vetvy Kajula sa spomína v roku 1253 jeho syn Peter spolu so svojimi synmi, ktorých mená však nie sú uvedené.⁸⁴ Tiež sa spomína jeho brat Juraj a traja synovia Peter, Ethuruh a Alexander, z tarjanskej vetvy Abovcov. Podľa všetkého, v tomto prípade, zrejme hrali dôležitú úlohu Peter a jeho synovia. Z tohto obdobia sa spomína Petrov syn Mikuláš, ktorý právne zastupoval svojho otca i svojho strýka.⁸⁵ V roku 1262 Farkaš, služobník Petra, syna Kajula zastupoval svojho pána i jeho otca, ako aj jeho synov.⁸⁶ Pri predpoklade, že Peter predal majetok v roku 1232, potom sa dá usudzovať, žeby sa dátum jeho narodenia nachádzal okolo roku 1208. Potom sa jeho otec Kajul narodil okolo roku 1189. V čase súdneho procesu v roku 1262 by Kajul mal okolo 73 rokov. Znovu tu treba upozorniť na dvojicu osôb s menom Mikuláš, z ktorých jeden bol synom Petra, Kajulovho syna a druhý bol synom Petra, syna Juraja z rodu Aba. Pri deľbe majetkov v roku 1304 sa spomínajú synovia Mikuláša, Kajul, Tomáš, Demeter a Štefan ako „...*najbližší*...“ Jána a Petra synov Juraj z rodu Aba, neskôr z Drienova.⁸⁷ Myslia sa tým synovia Mikuláša, syna Petra, teda ich bratranci, alebo synovia Mikuláša, syna Petra, Kajulovho syna? Peter, syn Kajula, mal majetky pri rieke Svinke a podľa mienky autora Smoroňa, by mali mať jeho synovia podiely na majetkoch Vít'az, Bajerov, Križovany, Drienov a Sokol.⁸⁸ To, že Kajul naozaj vlastnil zem pri rieke Svinke, poukazuje zmienka z roku 1326 o „...*zemi Kajul*...“, ktorá sa nachádzala v susedstve majetku Bajerova z južnej strany.⁸⁹ Mikuláš, syn Petra, ktorý sa spomína v rokoch 1254 – 1258, by sa podľa predpokladaného dátumu narodenia jeho otca mohol narodiť okolo roku 1227. To by bolo celkom reálne, lebo pred sudcami by zastupoval svojho otca už viac ako 24-ročný. Tak by sa jeho zrejme najstarší syn Kajul narodil okolo roku 1249. Na druhej strane, Mikuláš, syn Petra, z drienovskej

⁸⁰ FEJER, Georgius. *Codex diplomaticus Hungariae ecclesiasticus ac civilis*. Tom. V., Vol. 3., s. 399.

⁸¹ FEJER, Georgius. *Codex diplomaticus Hungariae ecclesiasticus ac civilis*. Tom. V., Vol. 3., 152 – 153.

⁸² *Decretalium Collectiones*, s. 126.

⁸³ WERBŐCZI, Stephanus. *Opus tripartitum*, Pars. I, titulus 111, s. 57 – 58.

⁸⁴ „...*a Petro filio Kayl et filiis ipsius et filiis Georgii fratris eiusdem*...“. – ŠA Levoča, Súkromný archív Sp. kapituly, scr. 4, fasc. 1, nr. 29.

⁸⁵ „...*Nicolaum, qui pro se, pro patre et fratre suis*...“. – ŠA Levoča, Súkromný archív Sp. kapituly, scr. 4, fasc. 1, nr. 29.

⁸⁶ ŠA Levoča, Súkromný archív Sp. kapituly, scr. 4, fasc. 1, nr. 28.

⁸⁷ „...*proximi eorum*...“. – MNL DI 1680.

⁸⁸ SMOROŇ, Matúš. *Rod Aba I. – Uhorská šľachta v období stredoveku*, s. 10 – 11.

⁸⁹ MNL DF 269903.

vetvy, ako to vyplýva z udaných súvislostí, by sa narodil medzi rokmi 1239 – 1249, a tým by v uvedenom čase mal okolo 19 rokov. Potom by Kajul mal v roku 1304 asi 55 rokov a Mikuláš, syn Petra okolo 55 nanajvýš 65 rokov. Preto, podľa všetkého, sa pri deľbe v roku 1304 spomínajú synovia Mikuláša, Kajulovho syna Petra a nie Petra, ktorý bol synom Juraja. Takže možno tvrdiť, že potomkovia oboch vetiev, tak Čamuka ako i Kajula, sa v listinách, ktoré pochádzajú z 13. storočia, naozaj spomínajú, a teda vlastnili majetky po svojich predkoch.

Majetky prepozitúry sv. Mikuláša v Myšli

Prepošstvo bolo založené pred rokom 1243 a podľa všetkého sa zdá, že sa to mohlo udiat okolo roku 1232. Dá sa to poukázať na základe majetkovo-právnych vzťahov v danej oblasti a s už spomenutých súdnych sporov. Dve formy vlastníctva v uvedených listinách vystupujú do popredia. Isté majetky vlastnil myšliansky prepošt spolu s ostatnými fundátormi – *in communi possessione*. Zrejme to bola forma podielového vlastníctva a príkladom je majetok Belža. Tú predal v roku 1232 Peter syn Kajula spolu prepoštom Domoslavom(?) a Čamukom. Keby prepošt, nemal na majetku nijaký podiel, nemohol byť uvedený medzi predajcami majetku. Peter mal na majetku iba jedného libertínca. Takže hlavné podiely mal Čamuk a prepošt. V listine z uvedeného roku je zmienka, okrem iného, i o tom, že zem Belžu „...prevzal Kaminus, lebo sa nachádzala v susedstve jeho dediny...“⁹⁰ O akú dedinu sa jedná? Pri opise hraníc majetku Belža z roku 1232 je obsiahnuté územie, ktoré rávalo 4 poplužia predaného majetku a 2 poplužia darovaného.⁹¹ Čamuk s prepoštom predali za 40 hrivien pozemky v rozsahu 4 popluží a kráľ Ondrej II. daroval z majetkov Seňa, Kaetetiv a Belža 2 poplužia. Z toho vyplýva, že majetok Belža bol už vtedy podelený medzi viacerých vlastníkov, ináč by nemohol kráľ vydeliť z Belže nejakú časť a pridať ju k majetku Belža, ktorý predával Čamuk. Podľa opisu hraníc by táto časť Belže bola označená ako zem Štefana – *terra Stephani*, a to v rozlohe jedného poplužia.⁹² Tak zvyšné jedno poplužie kráľ nechal pričleniť z majetkov Sene a *Kaetetiv*. Podľa historika Varsíka ležal majetok *Kaetetiv* medzi Bočiarskym a Belžianskym potokom.⁹³ To by znamenalo, že susedil s Belžou z juhu. Zo západu by sa rozprestieralo územie Sene a zo severu Bočiar a časť Belže, ktorá niesla názov Štefanova zem. Treba upozorniť, že rozloha chotára dnešnej obce Belža oproti chotáru stredovekej dediny je oveľa menší.⁹⁴

Je isté, že kráľ mohol vydeliť časť majetku, ktorá mu patrila nie však z majetku šľachty. V tom prípade by o tom bola zmienka s klauzulou o náhrade. Ak kráľ Ondrej II. vydelil 1 poplužie z majetkov Seňa a *Kaetetiv*, museli mu patriť, čo je aj pravda, lebo svedčia o tom privilégia dané neskôr kráľom Belom IV.⁹⁵ Ak daroval 1 poplužie zo zeme Štefana, tiež musela byť súčasťou kráľovského hradu Ujvár. Neskôr túto zem daroval kráľ Ladi-

⁹⁰ „...accepit Kaminus, comes, quia ad suam villam vicina iacebat.“ – MNL DI 184.

⁹¹ MELCZER, István. *Okmányok a kellemesi Melczer-család levéltáraból*, s. 3.

⁹² „...inde dividit terram Steschphani ad unum aratrum...“ – MNL DI 184.

⁹³ VARSÍK, Branislav. *Osidlenie košickej kotliny*. I., s. 333.

⁹⁴ Dnešný chotár obce Belža sa rozprestiera na rozlohe 549 ha. Čamuk predal s prepoštom územie o 4 popluží (504 ha) a kráľ pridal 2 poplužia (252 ha). – poznámka autora.

⁹⁵ VARSÍK, Branislav. *Osidlenie košickej kotliny*. I., s. 327.

slav IV. istému Benediktovi a Marcelovi okolo roku 1272, ale keďže o túto zem mal záujem v roku 1280 palatín Finta, tak mu ju kráľ v roku 1280 daroval výmenou za majetok Palad v užskom komitáte.⁹⁶ Historik Varsík uvádza ako majiteľov Belže Ivana a Mikolu, o ktorých zmienka je z roku 1257.⁹⁷ V roku 1257 mal jágerský kanonik *Edus* spolu s kňazom Tomášom z Tornyosnémeti predvolať Mikola s bratom Andrejom pred sudcu.⁹⁸ Mikola sa spolu s bratom Andrejom z Belže spomínajú v listine kráľa Ladislava IV., v ktorej nie je uvedený rok. Peter, syn Juraja z rodu Aba, pýtal od kráľa majetok Belžu, lebo nemá majiteľa, hoci títo šľachtici majiteľmi boli, čo potvrdil aj kráľ.⁹⁹ Podobne i Peter, syn Kajula, sa dostal do sporu s Jánom a Mikolom kvôli Belži, ale obaja tvrdili, že ju kúpili od istých hostí a majú o tom listinu jágerskej kapituly.¹⁰⁰ Petra zastupoval jeho služobník Far-kaš. Možno sa domnievať, že táto udalosť sa mohla odohrať medzi rokmi 1260 – 1270. Ak sa spomínajú šľachtici Mikola a Andrej z Belže a Marcel i Benedikt ako majitelia Belže, určite sa jedná o rozličné rody. Potom museli byť dva majetky Belža. Pozoruhodné je, že obidva majetky chceli získať Abovci. Neskôr v roku 1319 sa spomína Mikuláš, syn Mikola z Belže.¹⁰¹ Preto časť Belže odpredanej v roku 1232 vlastnili potomkovia Mikolu a druhú časť od roku 1280 vlastnili Abovci skrze palatína Fintu. Z toho vyplýva, že dedina, ktorá sa nachádzala blízko Belže predanej roku 1232, bola iná časť s rovnakým názvom, ktorú vlastnil Čamuk.

Majetok Šebastovce vlastnil prepošť výlučne sám. Tento majetok bol rozdelený na dve polovice – severnú a južnú.¹⁰² Južnú časť majetku Šebastovce historik Varsík stotožňuje s majerom Fűzi.¹⁰³ Ako je vidno na mape Hanisky z roku 1825,¹⁰⁴ oblasť *Fűzi puszta* hraničila s chotárom Hanisky zo severovýchodu a dnes je súčasťou katastra Valaliky. V 14. storočí sa tento majetok nazýval aj *Alzebes* – Nižné Šebastovce.¹⁰⁵ Severná časť sa nachádzala v tom čase pri majetku *Also Barcha* – Nižná Barca zo severnej strany sčasti západnej, lebo sčasti zo západnej strany hraničila s južnou časťou Šebastoviec.¹⁰⁶ Z juhu susedil majetok Šebastovce, ktorý patrilo prepoštovi zo Spiša, s majetkom šľachticov z *Fűzi* – južná časť Šebastoviec a z majetkom Poľov. Od západu susedil majetok s majetkom Poľov a majetkom Malá Ida, ktorý sa tiahol i od severu.¹⁰⁷ Z roku 1243 pochádza údaj o hodnote majetkov Ida, Šebastovce a Hernádpetri, podľa ktorého ich hodnota bola 250 hrivien čís-

⁹⁶ WENZEL, Gusztáv. *Árpádkori új okmánytár. Codex diplomaticus Arpadianus continuatus*. IX. 1272 – 1290. Pest: Eggenberger Ferd etc. 1871, nr. 189, s. 269.

⁹⁷ VARSÍK, Branislav. *Osídlenie košickej kotliny*. I., s. 321.

⁹⁸ WENZEL, Gusztáv. *Árpádkori új okmánytár. Codex diplomaticus Arpadianus continuatus*. VII., s. 341.

⁹⁹ MNL DI 823.

¹⁰⁰ IPOLYI, Arnold – NAGY, Imre – VÉGHÉLY, Dezső. *Hazai okmánytár. Codex diplomaticus patrius* VII. Budapest: Typ. Alex. Kocsi, 1880, nr. 96, s. 126 – 127.

¹⁰¹ MNL DI 1953.

¹⁰² ŠA Levoča, Súkromný archív Sp. kapituly, scr. 4, fasc. 1, nr. 29.

¹⁰³ VARSÍK, Branislav. *Osídlenie košickej kotliny*. I., s. 79.

¹⁰⁴ MNL S 70 Vegyes kéziratok térképek (1669 – 1942), nr. 12.

¹⁰⁵ SNA, HM Jasov, metales, fasc.7, nr. 21.

¹⁰⁶ ŠA Levoča, Súkromný archív Sp. kapituly, scr. 4, fasc. 1, nr. 35.

¹⁰⁷ „...a parte meridionali ubi tres metas esse dicebant, unam Zebes aliam Fűzi et tertiam Poly...“ – ŠA Levoča, Súkromný archív Sp. kapituly, scr. 4, fasc. 1, nr. 57.

tého striebra. Podľa zvykového práva sa hodnota majetku v Uhorsku počítala ako desať-násobok čistého ročného príjmu z takého majetku.¹⁰⁸ Podľa Hómana sa v tom čase jedna hrivna čistého striebra rovnala hodnote 320 denárov.¹⁰⁹ Majetok Hernádpetri sa rozprestieral na ploche 16 popluží,¹¹⁰ majetok Idy – neskôr Malej Idy – dosahoval rozsah 4 popluží.¹¹¹ V roku 1280 majetok Malej Idy kúpili Abovci naspät' od Sixta, ktorý v súboji majetok vybojoval späť od bratov Mateja prepošta, za 80 hrivien, dva kone a dvojce šiat.¹¹² V tom čase sa jedna hrivna rovnala 480 denárom.¹¹³ Preto možno predpokladať, že 1 jutro kráľovskej miery sa v roku 1280 v prípade Malej Idy rovnalo 64 denárom. V čase kráľa Belu IV. by sa pri tej istej sume pohybovala cena jutra okolo 42 denárov za jutro. V prípade, žeby majetok Hernádpetri bol takisto ohodnotený na 80 hrivien, potom by cena jutra bola 10 denárov. Spolu by oba majetky pri hodnote 160 hrivien striebra a 20 popluží predstavovali základ pre určenie ceny kráľovského jutra na 17 denárov za jutro.¹¹⁴ Keďže vtedajšia cena jutra sa pohybovala od 12 denárov za jutro, možno predpokladať, že Šebastovce sa mohli rozprestierať na ploche asi 7 popluží a stáli rovnako okolo 80 hrivien čistého striebra. Majetok Šebastovce nezískal myšľiansky prepošt späť a podľa rozhodnutia sudcov, určených kráľom Belom IV. niekedy medzi rokmi 1254 – 1258 mal dostať od patrónov z ich dedičných majetkov zem v takom rozsahu, aký bol majetok Šebastovce. Zároveň mal Peter syn Kajula vydeliť časť z niektorého zo svojich majetkov Drienova, Budimíra alebo Boliarova v takom rozsahu, v akom Peter syn Juraja predal myšľianskemu prepoštovi svoj majetok.¹¹⁵ Zrejme tu je dôvod, prečo sa Peter, syn Juraja, dostal k majetku Drienov a založil tým drienovskú vetvu.

Po roku 1262 patróni prepozitúry vydelili prepoštovi s najväčšou pravdepodobnosťou majetok Nižnú Myšľu, ktorá sa v tom čase nazývala *Kostolná Myšľa*. Na jej území bola neskôr založená dedina Vyšná Myšľa. Nepočítame územie dnešného chotára Nižnej Myšle za riekou Hornád – na severozápad, lebo pôvodné územie Myšle sa totiž rozprestieralo za riekou Hornád – na východ. Tým by sa celková rozloha pohybovala okolo 7 – 8 popluží. O tom, ako sa dostali do majetkov prepozitúry Blažice a Kőröm (Maďarsko), nevedno.¹¹⁶ Ďalšie majetky Brestov a polovicu Mirkoviec darovali Abovci z vetvy Buduna z Ploského¹¹⁷ pred rokom 1325.¹¹⁸

Záver

Po preskúmaní súdnych písomností sudcov určených Belom IV. v rokoch 1254 – 1258, krajinského sudcu Vavrince z roku 1262 a aj ostatných už známych písomných prameňov možno tvrdiť nasledovné. Počiatky vzniku myšľianskej prepozitúry siahajú do obdobia

¹⁰⁸ NAGY, Imre. *Anjoukori okmánytár. Codex diplomaticus Hungaricus Andegavensis. IV.* (1340 – 1346), Budapest: A Magyar Tud. Akad. 1884, s. 281.

¹⁰⁹ HÓMAN, Bálint. *Magyar pénztörténet 1000 – 1526.* Budapest: A Magyar Tud. Akad. 1916.

¹¹⁰ ŠA Levoča, Súkromný archív Sp. kapituly, scr. 4, fasc.1, nr. 16.

¹¹¹ NAGY, Gyula. *A nagymibály és sztárai gróf Sztárai család oklevéltára. I.*, Budapest 1887, s. 203.

¹¹² ŠA Levoča, Súkromný archív Sp. kapituly, scr. 4, fasc.1, nr. 32; MNL DI 85216.

¹¹³ HÓMAN, Bálint. *Magyar pénztörténet 1000 – 1526.* Budapest: A Magyar Tud. Akad. 1916.

¹¹⁴ NAGY, Imre. *Anjoukori okmánytár. Codex diplomaticus Hungaricus Andegavensis. IV.*, s. 99.

¹¹⁵ ŠA Levoča, Súkromný archív Sp. kapituly, scr. 4, fasc. 1, nr. 29.

¹¹⁶ VARSÍK, Branislav. *Osídlenie košickej kotliny. III.*, s. 37.

¹¹⁷ VARSÍK, Branislav. *Osídlenie košickej kotliny. II.*, s. 426 – 427.

¹¹⁸ MNL DF 269872.

ešte pred vpádóm Tatárov do Uhorska v roku 1241. Podľa všetkého, dobu vzniku indikujú udalosti okolo roku 1232 súvisiace s predajom majetku Belža. Fundátormi prepozitúry boli členovia rozvetveného rodu Aba, menovite Čamuk a Jakul. Ich potomkovia boli patrónmi a jedná sa o vetvu drienovskú a tarjanskú. Prvými majetkami prepozitúry od založenia boli Belža a Šebastovce na Above, ktoré spočiatku vlastnili prepošti s Abovcami spoločne. Neskôr prepošti získali majetky darovaním alebo kúpou. Po strate Belže a Šebastoviec základným majetkom po roku 1262 bola *Kostolná Myšľa*. Na jej území vznikla zrejme zakrátko dedina Vyšná Myšľa. Do roku 1325 pribudli majetky Blažice, Brestova a polovica Mirkoviec.

BIBLIOGRAFIA

Archívne pramene

Slovenský národný archív (ďalej len SNA), Bratislava, hodnoverné miesto Jasov.
Štátny archív Levoča (ďalej ŠA), Súkromný archív Sp. kapituly.
Magyarország levéltár diplomatikai levéltár.

Edícia prameňov

- Decretalium Collectiones – decretales Gregorii p-IX., liber VI decretalium Bonifacii p. VIII., Clementis p.V. Constitutiones, Extravagantes tum viginti Ioannis p.XXII tum communes* (RICHTER, Aemilius Ludovicus – FRIDBERG, Aemilius ed.) Lipsiae: Bernhard Tauchnitz, 1881.
FEJER, Georgius: *Codex diplomaticus Hungariae ecclesiasticus ac civilis*. Tom. V. Vol. 3., Budae: Typ. Regiae Univ. Unga., 1830.
IPOLYI, Arnold – NAGY, Imre – VÉGHÉLY, Dezső: *Hazai okmánytár. Codex diplomaticus patrius VII*. Budapest: Typ.Alex.Kocsi, 1880.
MELCZER, István: *Okmányok a kellemesi Melczer-család levéltárából*. Budapest: Horny.Viktor nyomd, 1890.
SZENTPÉTERY, Imre. *Az Árpád-házi királyok okleveleinek kritikai jegyzéke. Regesta regum stirpis Arpadianae critico diplomatica*. I. kötet 2 füzet., Budapest: A Magyar Tudományos Akadémia, 1927.
THEINER, Augustinus. *Vetera monumenta historica Hungariam sacram illustrantia*. I., Romae: Typis Vatican. 1859.
WAGNER, Carolus. *Analecta Scepusii sacrii et profani*. Pars II. Viennae, 1774.
WAGNER, Carolus. *Analecta Scepusii sacrii et profani*. Pars III. Viennae, 1778.
WENZEL, Gusztáv. *Árpádkori új okmánytár. Codex diplomaticus Arpadianus continuatus*. I. 1001 – 1235. Pest: Eggenberger Ferd etc. 1860.
WENZEL, Gusztáv. *Árpádkori új okmánytár. Codex diplomaticus Arpadianus continuatus*. IX. 1272 – 1290. Pest: Eggenberger Ferd etc. 1871.
WERBŐCZI, Stephanus. *Opus tripartitum*, Pars. I, titulus 13. In *Corpus iuris Hungarici seu decretum generale inchoiti regni Hungariae partiumque eidem adnexarum*. Tom. I., Tyrnaviae: Typis Academicis per Io. Horman 1696.

Literatúra

- HUSZTY, Stephanus. *Iurisprudentiæ practicae libri tres*. Tyrnaviæ: Typis Colleg.Soc.Iesu 1764.
- KARÁCSONI, János. *Az aranybulla keletkezése és első sorsa*. Budapest: A Magyar Tudományos Akadémia. 1899.
- KARÁCSONI, János. *A magyar nemzetségek a XIV. század közepéig*. I. kötet. Budapest: A Magyar Tudományos Akadémia, 1900.
- KARÁCSONI, János. *A hamis, hibaskeltű és keltezetlen oklevelek jegyzéke. 1400-ig*. Budapest: A Flór alapítványból kiadja A Magyar Tudományos Akadémia. 1902.
- MÓR, Wertner. *A magyar nemzetségek a XIV. század közepéig*. I. kötet. Temesvár: A Csanád egyházmegy, könyvs.,1891.
- PAULER, Gyula. *A magyar nemzet története az Árpádházi királyok alatt*. 2.kötet. Budapest: Az Athenaeum Irod. és Nyomd.Társ. Kiadása, 1899.
- SMOROŇ, Matúš. *Rod Aba I. – Uhorská šľachta v období stredoveku III*. Prešov: Vyd. Michal Vaško, 2018.
- VARSÍK, Branislav. *Osídlenie košickej kotliny*. I. Bratislava: Vyd. SAV, 1964.
- VARSÍK, Branislav. *Osídlenie košickej kotliny*. III. Bratislava: Veda SAV, 1977.

Adresa autora:

ThDr. Daniel Boleš, PhD.

Katolícka univerzita v Ružomberku, Teologická fakulta v Košiciach

Inštitút cirkevných dejín, Hlavná 89, 041 21 Košice

e-mail: danielb.posta@gmail.com